

Olsztyn, 13 grudnia 2021 roku

PS-I.431.4.4.2021

***Pan
Karol Sobczak
Burmistrz Olecka
Plac Wolności 3
19-400 Olecko***

Stosownie do art. 47 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020, poz. 224), zwanej dalej: „ustawą o kontroli w administracji rządowej”, przekazuję Panu Burmistrzowi treść wystąpienia pokontrolnego.

Wystąpienie pokontrolne

Kontrolę przeprowadzono w Urzędzie Miejskim w Olecku, Plac Wolności 3, 19-400 Olecko, NIP: 8470002822, REGON: 000523347, w siedzibie jednostki kontrolowanej oraz na obiektach cmentarnictwa wojennego, położonych na terenie gminy.

W okresie objętym kontrolą oraz w okresie prowadzenia kontroli stanowiska pełnili:

- Karol Sobczak – Burmistrz Olecka, wybrany w wyniku wyborów bezpośrednich w dniu 4 listopada 2018 r., urząd objął w dniu 23 listopada 2018 r., tj. z chwilą złożenia ślubowania wobec Rady Miejskiej w Olecku, zgodnie z art. 29a ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2021 r. poz. 1372) – kierownik kontrolowanej jednostki.

[Dowód: akta kontroli str. 5-6]

- Przemysław Drozd – Kierownik Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska w Urzędzie Miejskim w Olecku, na zajmowanym stanowisku od 23 października 2019 r.

[Dowód: akta kontroli str. 7]

Kontrolę przeprowadził zespół pracowników Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, Wydział Polityki Społecznej, Oddział Budżetu, Planowania i Analiz, w składzie:

- Emilia Orzoł – inspektor wojewódzki, legitymacja służbowa nr 16/2019 wydana przez Dyrektora Generalnego Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, pełniąca funkcję przewodniczącego zespołu kontrolnego, na podstawie wydanego przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego pisemnego, imiennego upoważnienia do kontroli nr FK-IV.0030.509.2021 z dnia 13 września 2021 r., która w dniu 9 września 2021 r. złożyła oświadczenie o braku istnienia przesłanek uzasadniających wyłączenie od udziału w przedmiotowej kontroli.

[Dowód: akta kontroli str. 1, 3]

- Anna Cybulska – inspektor wojewódzki, legitymacja służbowa nr 111/2018 wydana przez Dyrektora Generalnego Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, członek zespołu kontrolnego, na podstawie wydanego przez Wojewodę Warmińsko-Mazurskiego pisemnego, imiennego upoważnienia do kontroli nr FK-IV.0030.510.2021 z dnia 13 września 2021 r., która w dniu 9 września 2021 r. złożyła oświadczenie o braku istnienia przesłanek uzasadniających wyłączenie od udziału w przedmiotowej kontroli.

[Dowód: akta kontroli str. 2, 4]

Kontrolę przeprowadzono w terminie od 16 września 2021 r. do 17 września 2021 r.

Kontrola została odnotowana w książce kontroli jednostki kontrolowanej pod pozycją nr 4 (2021).

Zakres kontroli:

- przedmiot kontroli: ocena realizacji powierzonego Gminie Olecko zadania z zakresu administracji rządowej, dotyczącego obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych,
- okres objęty kontrolą: od 1 stycznia 2021 r. do dnia 16 września 2021 r.

Jednostka kontrolowana została poinformowana o rozpoczęciu przedmiotowej kontroli pismem nr PS-I.431.4.4.2021 z dnia 10 września 2021 r.

W dniu kontroli jednostkę reprezentował Sławomir Hatałski – Sekretarz Gminy, któremu kontrolujący, przed przystąpieniem do czynności kontrolnych, okazali stosowne imienne upoważnienia, a także zapoznali z przedmiotem, zakresem oraz sposobem przeprowadzenia kontroli.

Kontrolę przeprowadzono na podstawie art. 6 ust. 4 pkt 3 ustawy z dnia 15 lipca 2011 r. o kontroli w administracji rządowej (Dz. U. z 2020 r. poz. 224), art. 28 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie (Dz. U. z 2019 r. poz. 1464 z późn. zm.), w związku z § 7 Porozumienia Nr PS-I.5230.1.44.2021 zawartego w dniu 19 lipca 2021 r. pomiędzy Wojewodą Warmińsko-Mazurskim a Gminą Olecko w sprawie powierzenia Gminie prowadzenia zadania z zakresu administracji rządowej, dotyczącego obowiązku utrzymania grobów i cmentarzy wojennych.

Na podstawie ustaleń kontroli działalność Urzędu Miejskiego w Olecku ocenia się pozytywnie z uchybieniami.

W wyniku przeprowadzonych czynności ustalono, że w okresie objętym kontrolą, zadanie wynikające z przedmiotu kontroli zostało przypisane do kompetencji Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska. Zadanie w brzmieniu: „realizacja zadań zleconych z zakresu cmentarnictwa wojennego”, zostało ujęte w § 26 pkt 5 lit. b Regulaminu Organizacyjnego wprowadzonego Zarządzeniem wewnętrznym Nr ORN.120.33.2019 Burmistrza Olecka z dnia 6 września 2019 roku (ze zmianami). Natomiast w schemacie

organizacyjnym jednostki nazwa Wydziału otrzymała niepełne brzmienie: Wydział Gospodarki Komunalnej i Ochrony. Komórka podlega bezpośrednio Burmistrzowi Olecka.

[Dowód: akta kontroli str. 8-14]

Obowiązki wynikające z powierzonego gminie zadania od 1 września 2021 r. przydzielono młodszemu referentowi zatrudnionemu w Wydziale Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska. Zadanie zostało wyszczególnione w części I ust. 3 pkt 7 lit. a-f zakresu czynności pracownika. Zgodnie z pisemnymi wyjaśnieniami kierownika Wydziału, do dnia 30 kwietnia 2021 r. obowiązki te pełnił pracownik Wydziału, zatrudniony na stanowisku inspektora (część I pkt 9 lit. e zakresu czynności ww. pracownika), a w okresie od 1 maja do 31 sierpnia 2021 r. zadania realizowali pozostali pracownicy Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska.

[Dowód: akta kontroli str. 15-22]

Informacji i wyjaśnień kontrolującym udzielał młodszy referent, który ponadto udostępnił dokumenty objęte przedmiotem kontroli.

Z przekazanej kontrolującym dokumentacji wynika, że na stanowisku pracy jest prowadzonateczka, którą oznaczono symbolem komórki oraz symbolem i hasłem z jednolitego rzeczowego wykazu akt: GKO.7045 „Utrzymanie miejsc grzebalnych”, z kat. „BE5”. W założonej teczce zgromadzono akta spraw bieżących związanych z utrzymaniem grobów i cmentarzy wojennych, a ponadto sprawy dotyczące ogólnie cmentarnictwa na terenie Gminy Olecko (cmentarze komunalne i wyznaniowe).

Zespołowi inspektorów okazano również karty ewidencyjne założone w 2020 r., według nowego wzoru, w związku z projektem Narodowego Instytutu Dziedzictwa pn. „Digitalizacja i udostępnienie cyfrowych dóbr kultury – zabytków oraz grobów i cmentarzy wojennych”. Karty o cmentarzach wojennych zawierają, w zależności od posiadanej wiedzy, m.in. takie informacje: nazwa gminy, powiatu, miejscowości, dawna nazwa miejscowości, położenie i opis lokalizacji obiektu, właściciel (zarządca) terenu, rodzaj obiektu, powierzchnia obiektu, numer i data wpisu do rejestru zabytków, okres historyczny, informacja o pochowanych, status (narodowość) pochowanych, opis i stan zachowania obiektu, informacje dotyczące aktów wandalizmu, kradzieży, uszkodzeń, bibliografia. Karty przechowywane były w teczce ze sprawami bieżącymi z roku 2020, oznaczonej: GKO.7045 „Utrzymanie miejsc grzebalnych” z kat. „BE5”.

Oznakowane w ten sposób dokumenty przechowywane są w aktach przez okres 5 lat, co może skutkować w przyszłości bezpowrotną utratą informacji o obiektach o szczególnym charakterze kulturowym. Wobec tego, karty ewidencyjne należy wyodrębnić i sklasyfikować w aktach sprawy o symbolu 7041 „Ewidencja cmentarzy na terenie jednostki samorządu” z podtytułem np. „groby i cmentarze wojenne” (kat. arch. akt „A”), tj. zgodnie z załącznikiem nr 2 do Rozporządzenia Prezesa Rady Ministrów z dnia 18 stycznia 2011 r. w sprawie instrukcji kancelaryjnej, jednolitych rzeczowych wykazów akt oraz instrukcji w sprawie organizacji i zakresu działania archiwów zakładowych. Dokumentację kategorii „A”

przechowuje się wieczyście, co zapewnia ochronę zgromadzonych danych o grobach i cmentarzach wojennych o wartości historycznej, artystycznej i naukowej.

Odpowiednio poinstruowany pracownik UM w Olecku, w trakcie kontroli, wydzielił z teczki macierzystej ze sprawami bieżącymi z roku 2021 (7045) akta spraw objętych kontrolą i oznakował podteczkę: GKO.7045 „Utrzymanie miejsc grzebalnych – groby i cmentarze wojenne”. Ponadto, założył i oznakował teczkę aktową z ewidencją grobów wojennych (GKO.7041 „Ewidencja cmentarzy na terenie jednostki samorządu – groby i cmentarze wojenne”, kat. „A”), do której włączył karty cmentarzy z lat 80 wraz z kartami ewidencyjnymi według nowego wzoru oraz kartami zabytków obiektów ujętych w gminnej ewidencji zabytków. Tym samym zostało usunięte stwierdzone uchybienie.

Zgodnie z przedstawioną ewidencją, na terenie gminy Olecko znajdują się 4 obiekty cmentarnictwa wojennego, tj.:

- 1) kwatera wojenna żołnierzy niemieckich z I wojny światowej na cmentarzu ewangelickim przy ul. 11 Listopada w Olecku,
- 2) kwatera wojenna żołnierzy rosyjskich z I wojny światowej na cmentarzu ewangelickim przy ul. 11 Listopada w Olecku,
- 3) cmentarz żołnierzy niemieckich i rosyjskich z I wojny światowej w miejscowości Zabieline,
- 4) mogiła jeńca francuskiego z II wojny światowej na cmentarzu ewangelickim w Babkach Gąseckich.

Na podstawie rejestru zabytków nieruchomości dla województwa warmińsko-mazurskiego, zamieszczonego na stronie internetowej Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olsztynie, ustalono, że prawną ochroną konserwatorską objęty jest cmentarz ewangelicki przy ul. 11 Listopada w Olecku, gdzie znajdują się dwie kwatery wojenne z I wojny światowej (A-1699 z 23.07.1986 r.) oraz cmentarz żołnierzy niemieckich i rosyjskich z I wojny światowej w miejscowości Zabieline (A-2605 z 11.01.1989 r.). Natomiast wszystkie obiekty figurują w gminnej ewidencji zabytków. Kontrolujących poinformowano, że mogiła jeńca francuskiego w Babkach Gąseckich, położona na dawnym cmentarzu ewangelickim, jest dodatkowo ujęta w wojewódzkiej ewidencji zabytków. Karty GEZ prowadzi Wydział Planowania Przestrzennego i Gospodarki Nieruchomościami UM w Olecku.

Po kontroli problemowej obejmującej ten sam obszar tematyczny, w dniu 28 października 2015 r., polecono uzgodnić z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, które obiekty cmentarnictwa wojennego na terenie gminy Olecko znajdują się w rejestrze zabytków (numer i data wpisu), z uwagi na niezgodność danych w tym zakresie zawartych w kartach ewidencyjnych oraz w rejestrze zabytków, prowadzonym przez organ konserwatorski.

W odpowiedzi na to wskazanie, Burmistrz Olecka, powołując się na pismo Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Olecku, poinformował, że na terenie Gminy Olecko w rejestrze zabytków figuruje cmentarz ewangelicki (cywilno-wojenny) w Zabielnem.

W trakcie obecnej kontroli inspektorzy stwierdzili, że w kartach ewidencyjnych, w rubryce 12 „Numer i data wpisu do rejestru zabytków lub inna forma ochrony”, w przypadku kwater

wojennych położonych w obrębie cmentarza ewangelickiego przy ul. 11 Listopada w Olecku, wpisany jest nieaktualny numer pozycji rejestru zabytków - A-515 z 23.07.1986 r. Według rejestru zabytków prowadzonego przez organ konserwatorski, prawidłowy numer pozycji to: A-1699 z 23.07.1986 r.

Z kolei w karcie ewidencyjnej mogiły wojennej jeńca francuskiego w Babkach Gąseckich wpisano numer i datę z rejestru zabytków - A-1038 z 20.11.1995 r. Tymczasem, zgodnie z rejestrem WUOZ, mogiła w Babkach Gąseckich nie figuruje w tym rejestrze. Pod pozycją A-1038 z 29.07.1968 r. umieszczono Kościół Podwyższenia Krzyża Świętego wraz z cmentarzem przykościelnym w Kanigowie gm. Nidzica. Ponadto, w karcie mogiły wojennej jeńca francuskiego, który zmarł 2 czerwca 1941 r., w rubryce 5 „Okres historyczny” odnotowano, że pochodzi ona z I wojny światowej. Prawidłowo w zakresie rejestru zabytków oznakowano jedynie kartę ewidencyjną cmentarza w miejscowości Zabieline. W żadnej karcie ewidencyjnej nie nadmieniono, że dla tych obiektów w 2015 r. założono karty adresowe gminnej ewidencji zabytków, a w przypadku mogiły w Babkach Gąseckich, że jest włączona do wojewódzkiej ewidencji zabytków, jako dodatkowa forma ochrony.

Wpis obiektu do rejestru zabytków wywołuje skutki prawne i nakłada na właściciela szereg obowiązków i restrykcji wynikających z ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2021 r. poz. 710 z późn. zm.). Natomiast, wpis do wojewódzkiej, czy gminnej ewidencji zabytków nie wywołuje skutków prawnych. Sporządzenie karty ewidencyjnej stanowi formę dokumentacji i rozpoznania zasobów zabytków na terenie województwa bądź gminy. Przyczyną tego uchybienia jest niedostateczna współpraca pomiędzy Wydziałem Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska a Wydziałem Planowania Przestrzennego i Gospodarki Nieruchomościami UM w Olecku.

[Dowód: akta kontroli str. 23-25]

Zespół kontrolny poinformowano, że z uwagi na charakter prowadzonych w 2021 r. prac porządkowo-pielęgnacyjnych na obiektach cmentarnictwa wojennego objętych ochroną konserwatorską, nie zachodziła potrzeba dokonywania uzgodnień z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Ponadto, zgodnie z wnioskami pokontrolnymi po kontroli w 2015 r., wskazano na podjęcie próby ustalenia faktycznej liczby żołnierzy niemieckich pochowanych wraz z żołnierzami rosyjskimi na cmentarzu z I wojny światowej w miejscowości Zabieline, a następnie, w zależności od wyników ustaleń, poprawienie danych w karcie ewidencyjnej tego obiektu bądź na tablicy informacyjnej. Kontrolujący dostrzegli rozbieżność pomiędzy danymi w karcie ewidencyjnej a tekstem napisu w języku polskim i niemieckim na tablicach informacyjnych przed wejściem na cmentarz niemiecko-rosyjski z I wojny światowej. Tablice podają, że spoczywa tam 47 żołnierzy rosyjskich i 114 niemieckich, natomiast w karcie ewidencyjnej założonej dla tego obiektu figuruje 47 żołnierzy rosyjskich i 107 żołnierzy niemieckich.

Burmistrz Olecka, odnosząc się do tego wskazania, pismem nr GKO.7045.4.5.2016 z dnia 26 września 2016 r., poinformował, że zostanie podjęta próba ustalenia stanu faktycznego.

Ponadto, wskazał, że „w karcie ewidencyjnej oprócz informacji o 47 żołnierzach rosyjskich i 107 żołnierzach niemieckich, widnieje ręcznie dopisana notka: „Spoczywa prawdopodobnie 114 żołnierzy z tego 21 znanych”. Zespół kontrolny badając dokumentację stwierdził, że w karcie ewidencyjnej założonej dla tego obiektu nadal występuje liczba żołnierzy niemieckich - 107, a zatem inna niż na tablicy informacyjnej (114).

Po kontroli problemowej 28 października 2015 r. podkreślono również konieczność spisania możliwych do odczytania inskrypcji z nagrobków, czy też ich sfotografowanie i dołączenie do poszczególnych kart ewidencyjnych, w celu utrwalenia tych informacji w przypadku zatarcia liter. Pomimo pisemnej deklaracji Burmistrza Olecka, że karty ewidencyjne obiektów cmentarnictwa wojennego uzupełniane są o informacje w zakresie inskrypcji, w dniu kontroli 16 września 2021 r. rozpoznano, że żadna z kart nie posiadała imiennego spisu pochowanych.

Kontrolujący poinstruowali pracownika, że celem ewidencji jest rozpoznanie istniejących na terenie gminy obiektów cmentarnictwa wojennego i zebranie o nich istotnych informacji o wartościach historycznych, naukowych i artystycznych, a także zaplanowanie i prowadzenie prawidłowej działalności konserwatorskiej. Poza tym, wobec zachodzącej degradacji obiektów, ewidencja wraz z załączonymi fotografiami stanowi często jedyny materialny ślad cmentarza, który uległ zniszczeniu czy zatarciu. Poczyli także, że prowadzenie ewidencji grobów i cmentarzy wojennych jest działaniem ciągłym, dlatego też karty ewidencyjne należy uzupełniać i poprawiać w zależności od występujących trwałych zmian, jak również w oparciu o pozyskane dodatkowe informacje, by opis w nich zawarty odpowiadał stanowi faktycznemu. Brak dokładnych opisów w kartach ewidencyjnych może skutkować w przyszłości bezpowrotną utratą informacji o obiekcie mającym trwałą wartość kulturową. Należy przyjąć, że przyczyną tych uchybień jest fakt, iż wobec braku szczegółowych zasad prowadzenia ewidencji grobów i cmentarzy wojennych, instruktażu w tym zakresie udzielono w dniu kontroli w 2015 r. innemu pracownikowi.

Zadania będące przedmiotem kontroli jednostka przyjęła na mocy Uchwały Nr BRM.0007.71.2021 Rady Miejskiej w Olecku z dnia 18 czerwca 2021 r. w sprawie przejścia do realizacji przez Gminę Olecko spraw z zakresu administracji rządowej dotyczących utrzymania grobów i cmentarzy wojennych. Na podstawie tej uchwały, Burmistrz Olecka w dniu 19 lipca 2021 r. zawarł z Wojewodą Warmińsko-Mazurskim Porozumienie Nr PS-I.5230.1.44.2021 w przedmiocie utrzymania grobów i cmentarzy wojennych. Określona w Porozumieniu kwota dotacji na ten cel, w wysokości 7.000 zł, została zaksięgowana na rachunku bankowym jednostki 12 sierpnia 2021 r. Środki te zostały wprowadzone do budżetu gminy Zarządzeniem Nr ORN.0050.112.2021 Burmistrza Olecka z dnia 31 sierpnia 2021 r. w sprawie zmiany budżetu Gminy Olecko na 2021 rok.

Zgodnie z § 3 ust. 1 Porozumienia, gmina zobowiązuje się do prowadzenia wyodrębnionej ewidencji księgowej środków finansowych otrzymanych z dotacji na realizację zadania oraz wydatków dokonywanych z tych środków. W toku kontroli ustalono, że środki z dotacji ewidencjonowane są na koncie: 710-71035-2020, natomiast do rozrachunków tych środków wykorzystywane jest konto: 710-71035-4300 „zakup usług pozostałych”.

[Dowód: akta kontroli str. 29-38]

Z udzielonych przez pracownika wyjaśnień wynika, że w 2021 r. pracami porządkowo-pielęgnacyjnymi, w ramach przedmiotowego Porozumienia, objęto wszystkie zlokalizowane na terenie gminy Olecko obiekty cmentarnictwa wojennego, tj. groby wojenne z I i II wojny światowej w miejscowościach: Olecko, Zabelne i Babki Gąseckie.

Prace pielęgnacyjno-porządkowe na grobach i cmentarzach wojennych zlecono do realizacji Towarzystwu Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. w Olecku, ul. Kolejowa 31/20, 19-400 Olecko. TBS Sp. z o.o. w Olecku jest spółką gminną – administratorem i zarządcą cmentarzy komunalnych w Olecku. Spółka realizuje zadania własne gminy polegające na zarządzaniu i utrzymaniu cmentarzy komunalnych. Utrzymanie grobów wojennych od lipca do grudnia 2021 r. zostało zlecone gminnej spółce ustnie, a następnie pisemnie na podstawie zlecenia nr GKO.7045.7.2021 z dnia 9 sierpnia 2021 r.

Prace rozpoczęły się w lipcu i wykonywane są nadal stosownie do potrzeb. Prace głównie polegają na bieżącym usuwaniu zanieczyszczeń, koszeniu trawy, usuwaniu chwastów, pielęgnacji drzew i krzewów, grabieniu opadłych liści.

Nadzór nad stanem utrzymania obiektów sprawuje pracownik Wydziału Gospodarki Komunalnej i Ochrony Środowiska w Urzędzie Miejskim w Olecku, który określa zakres i częstotliwość prowadzonych prac.

Zespołowi inspektorów udzielono wyjaśnień, że w badanym okresie nie odnotowano aktów wandalizmu, jak też skarg na stan utrzymania obiektów cmentarnictwa wojennego na terenie gminy Olecko. Zaobserwowano natomiast pojedyncze incydenty związane z zaśmiecaniem terenu cmentarza ewangelickiego w Olecku przy ul. 11 Listopada, w obrębie którego znajduje się kwatera wojenna żołnierzy niemieckich i kwatera wojenna żołnierzy rosyjskich. Przypadki te nie wymagają jednak interwencji, a zanieczyszczenia są usuwane przez pracowników TBS.

Z obserwacji pracownika udzielającego wyjaśnień wynika, że groby wojenne są odwiedzane przez turystów oraz mieszkańców gminy, którzy okolicznościowo, szczególnie w okresie poprzedzającym Święto Zmarłych, zapalają w tych miejscach znicze. Poinformowano również, że cmentarze i groby wojenne na terenie gminy Olecko są objęte patronatem społecznym, tj. są one cyklicznie sprzątane przez uczniów szkół średnich w Olecku.

Zgodnie z pisemnymi wyjaśnieniami, Gmina Olecko, w ramach dotacji wojewody, wykonuje głównie prace porządkowo-pielęgnacyjne (zachowawcze) na grobach i cmentarzach wojennych, nie planuje natomiast prac renowacyjnych. W roku 2020 Gmina wystąpiła do Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego z wnioskiem o wykonanie prac konserwatorskich poprawiających zagospodarowanie dawnego zabytkowego cmentarza ewangelickiego w Olecku, z kwaterą żołnierzy armii rosyjskiej i żołnierzy armii niemieckiej z I wojny światowej, w ramach programu „Ochrona zabytków” – 2021. Wniosek ten nie otrzymał jednak dofinansowania.

W toku kontroli ustalono, że z dotacji Wojewody, przekazanej na realizację w 2021 r. zadania wynikającego z przedmiotu Porozumienia w kwocie 7.000 zł, na dzień kontroli wykorzystano 3.460 zł, tj. 49% planu. W celu udokumentowania wydatków poniesionych w kontrolowanym okresie, zespołowi inspektorów przedstawiono fakturę za utrzymanie cmentarzy wojennych

przez TBS sp. z o.o. w Olecku. Z pozostałych środków planowane jest kolejne uregulowanie należności za wykonanie zleconej usługi dot. utrzymania cmentarzy wojennych. Gmina Olecko na realizację przejętego od Wojewody zadania nie zaplanowała środków własnych.

Ustalono, że faktura została opisana stosownie do § 6 ust. 1 przedmiotowego Porozumienia, tj. wskazano źródła finansowania, sprawdzono i podpisano przez osoby odpowiedzialne za kontrolę dokumentów pod względem merytorycznym i formalno-rachunkowym.

[Dowód: akta kontroli str. 26-28; 39-47]

Zgodnie z Porozumieniem Nr PS-I.5230.1.44.2021 z dnia 19 lipca 2021 r., sprawozdanie merytoryczno-finansowe z realizacji zadania w nim określonego, następuje w dwóch terminach: do dnia 15 września 2021 r. i do dnia 15 stycznia 2022 r. Jednostka kontrolowana dopełniła obowiązku rozliczenia powierzonego zadania, nadając w terminie, tj. 15 września 2021 r. za pośrednictwem ePUAP sprawozdanie okresowe I z wykonania zadania w zakresie utrzymania grobów i cmentarzy wojennych w 2021 r., które przyjęto bez zastrzeżeń pod względem formalno-finansowym oraz merytorycznym.

[Dowód: akta kontroli str. 48-50]

Zespół kontrolny pozytywnie ocenił, że podejmowane są działania na rzecz wykorzystania potencjału kulturowego i turystycznego grobów i cmentarzy wojennych. Przykładowo, informacja o kwaterach wojennych, położonych w obrębie cmentarza ewangelickiego w Olecku została zawarta w przewodniku turystycznym. Ponadto, kontrolującym okazano wydaną w 2021 r. publikację pt. „Zapomniana Wielka Wojna 1914-1918. Ziemia Olecka”, autorstwa Józefa Kunickiego. Książka powstała na zlecenie Gminy Olecko z udziałem dofinansowania: Powiatu Oleckiego, Gminy Wieliczki, Gminy Kowale Oleckie, Gminy Świętajno. Składa się z trzech części, z czego druga poświęcona jest cmentarzom i mogiłom żołnierskim z I wojny światowej w powiecie oleckim.

W dniu 17 września 2021 r., w obecności pracownika kontrolowanej jednostki, przy udziale przedstawiciela Towarzystwa Budownictwa Społecznego Sp. z o.o. w Olecku – wykonawcy prac, przeprowadzono oględziny grobów wojennych położonych na terenie gminy. Pomimo ich położenia (w lesie, na terenie zatartych dawnych cmentarzy ewangelickich) oraz pory roku utrudniającej utrzymanie obiektów w czystości, są one uporządkowane, a ich obszar wraz z otoczeniem wykoszony i wygrabiony.

Przeprowadzony przegląd grobów i cmentarzy wojennych wykazał, iż pomimo prowadzonych prac porządkowych, stan techniczny obiektów, spowodowany brakiem wnioskowanego przez gminę dofinansowania, wymaga odrestaurowania. Nie miało to jednak wpływu na ogólny odbiór wizualny wizytowanych obiektów. Ponadto, ze względu na specjalistyczny charakter tych prac, wymagany jest podmiot gwarantujący profesjonalny poziom ich wykonania, zgodnie ze sztuką konserwatorską. Niezależnie jednak od powyższego, należy zaplanować, i w miarę możliwości finansowych oraz rynkowych, podjąć działania przyczyniające się do poprawy stanu zachowania nagrobków mogił wojennych, w przeciwnym razie nie przetrwają dla następnych pokoleń.

Ponadto, w dużej mierze nagrobki pozostają czytelne, w związku z czym wskazane jest zabezpieczenie, z uwagi na upływ czasu i niekorzystne warunki atmosferyczne, danych o pochowanych żołnierzach, poprzez spisanie z nagrobków inskrypcji, bądź ich sfotografowanie i dołączenie do poszczególnych kart ewidencyjnych. Gmina w tym zakresie może posiłkować się udostępnioną w dniu kontroli książką z 2021 r., która zawiera spis żołnierzy niemieckich pochowanych na kwaterze wojennej przy ul. 11 Listopada w Olecku.

Kontrolujący zauważyli, że podjęto działania w kierunku oznakowania i turystycznego uatrakcyjnienia obiektów cmentarnictwa wojennego. Od strony wejścia głównego na teren cmentarza ewangelickiego w Olecku, znajduje się tabliczka z informacją o kwaterze wojennej żołnierzy z I wojny światowej. Na cmentarzu wojennym w miejscowości Zabieline znajdują się wmurowane, jednakże mało czytelne, tablice informujące o pochowanych żołnierzach niemieckich i rosyjskich, w dwóch wersjach językowych: polskim i niemieckim, a teren mogiły jeńca francuskiego w Babkach Gąseckich został oznakowany tabliczką na drewnianym słupku. W ocenie pracowników Warmińsko-Mazurskiego Urzędu Wojewódzkiego w Olsztynie, mogiła została oznaczona niewłaściwym napisem, bowiem tabliczka informuje, że jest to cmentarz wojenny, a tymczasem mogiła znajduje się w obrębie dawnego cmentarza ewangelickiego. Należałoby zatem zmienić treść napisu, po uzyskaniu zezwolenia Wojewody (w formie decyzji administracyjnej), na podstawie art. 5 ustawy z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 20108 r. poz. 2337).

Kontrolujący podczas wizytacji kwater wojennych w Olecku, zaobserwowali ślady szkła po rozbitych butelkach. Tym samym, potwierdziły się informacje pracownika kontrolowanej jednostki, że teren cmentarza ewangelickiego jest zaśmiecany. W ocenie inspektorów, w celu zapewnienia lepszej ochrony tego miejsca pochówku, należy rozważyć umieszczenie w zachodniej części cmentarza dodatkowej tablicy informującej o kwaterach wojennych.

[Dowód: akta kontroli str. 51-61]

Pozytywnie oceniono:

- 1) ujęcie w dokumentach organizacyjnych jednostki zadania objętego kontrolą (regulamin organizacyjny, zakres czynności pracowników),
- 2) realizowanie powierzonego gminie zadania zgodnie z zawartym porozumieniem oraz obowiązującymi przepisami prawa,
- 3) prowadzenie ewidencji grobów i cmentarzy wojennych w zakresie sporządzenia kart ewidencyjnych dla wszystkich zlokalizowanych obiektów,
- 4) podejmowanie działań w kierunku wykorzystania potencjału kulturowego i turystycznego poprzez wydanie przewodników turystycznych oraz publikacji historycznej,
- 5) rzetelność prowadzonych prac na grobach wojennych o charakterze porządkowo-konserwacyjnym.

Stwierdzono uchybienia w zakresie:

- 1) nieprawidłowego oznaczenia i prowadzenia teczek aktowych dotyczących powierzonego zadania, w tym ewidencji grobów i cmentarzy wojennych o wartości historycznej, naukowej i artystycznej, co zostało usunięte w trakcie kontroli,
- 2) nierzetelnego prowadzenia ewidencji grobów i cmentarzy wojennych w zakresie informacji o wpisie obiektów do rejestru zabytków oraz do gminnej i wojewódzkiej ewidencji zabytków, w celu zapewnienia ochrony konserwatorskiej oraz informacji o okresie historycznym mogły wojennej w Babkach Gąseckich,
- 3) braku zaplanowania i prowadzenia prac renowacyjnych na grobach i cmentarzach wojennych, przyczyniających się do poprawy stanu ich zachowania,
- 4) niewykonania uwag i wniosków pokontrolnych, wydanych po poprzedniej kontroli problemowej obejmującej ww. obszar tematyczny, zgodnie z którymi należało uzupełnić karty ewidencyjne o inskrypcje widniejące na nagrobkach oraz podjąć próbę ustalenia faktycznej liczby żołnierzy pochowanych wraz z żołnierzami rosyjskimi na cmentarzu z I wojny światowej w miejscowości Zabieline, a w przypadku pozyskania rozbieżnych informacji – odnotowanie tego w karcie ewidencyjnej i podanie źródła tej wiedzy.

Do ustaleń kontroli nie zostały wniesione zastrzeżenia.

Mając na uwadze powyższe oceny i wnioski, wnoszę o:

- 1) uzgodnienie z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, które obiekty cmentarnictwa wojennego na terenie gminy Olecko figurują w rejestrze zabytków (numer i data wpisu) bądź są objęte inną formą ochrony konserwatorskiej (wojewódzka/gminna ewidencja zabytków), a następnie uzupełnienie w tym zakresie kart ewidencyjnych,
- 2) korektę informacji dotyczącej okresu historycznego w karcie ewidencyjnej mogły wojennej w Babkach Gąseckich,
- 3) uzupełnienie odpowiednich kart ewidencyjnych obiektów o informacje dotyczące pochowanych żołnierzach, poprzez spisanie z nagrobków inskrypcji bądź ich sfotografowanie,
- 4) podjęcie próby ustalenia faktycznej liczby żołnierzy niemieckich pochowanych wraz z żołnierzami rosyjskimi na cmentarzu z I wojny światowej w Zabieline, a następnie, w zależności od wyników ustaleń, poprawienie danych w karcie ewidencyjnej tego obiektu bądź na tablicy informacyjnej.

W przypadku pozyskania niejednoznacznych informacji o pochowanych, należy odnotować je w karcie ewidencyjnej cmentarza wojennego wraz z podaniem źródła.

Jeden komplet kart ewidencyjnych wraz z załącznikami, uzupełnionych i poprawionych o powyższe wskazania, należy przesłać na adres Wydziału Polityki Społecznej. Dane zawarte w ewidencji podlegają aktualizacji w miarę potrzeb, w sposób opisany w niniejszym wystąpieniu pokontrolnym.

- 5) zaplanowanie i podjęcie działań, stosownie do posiadanych środków finansowych oraz po uzyskaniu zezwolenia organu konserwatorskiego i Wojewody Warmińsko-Mazurskiego - zgodnie z wymogami określonymi w art. 5 ustawy o grobach i cmentarzach wojennych, przyczyniających się do zahamowania procesu degradacji grobów i cmentarzy wojennych na terenie gminy i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania, w szczególności w zakresie oczyszczenia nagrobków, kamiennych schodów i innych elementów cmentarzy z mchu i porostów, uczytelnienia napisów oraz wymiany zniszczonego ogrodzenia na cmentarzu wojennym w miejscowości Zabielne i kwatery żołnierzy rosyjskich w Olecku, a także zmiany treści napisu na tablicy informacyjnej jeńca francuskiego w Babkach Gąseckich.

Proszę Pana Burmistrza o podjęcie działań mających na celu usunięcie stwierdzonych uchybień oraz o poinformowanie Wojewody Warmińsko-Mazurskiego w terminie 21 dni od dnia otrzymania niniejszego wystąpienia, o sposobie wykorzystania uwag i wniosków oraz wykonania zaleceń, a także o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia działań.

Jednocześnie informuję, że stosownie do art. 48 ustawy o kontroli w administracji rządowej, od wystąpienia pokontrolnego nie przysługują środki odwoławcze.

**WOJEWODA
WARMIŃSKO-MAZURSKI**

Artur Chojecki